

Jedwabna mitenka z badań na kwartale IX w Stargardzie

W latach 2007–2008 na terenie kwartału IX¹, przeznaczonego pod inwestycję budowlaną, znajdującego się w środkowej części Starego Miasta w Stargardzie, przeprowadzono archeologiczno–architektoniczne badania ratunkowe². Teren, który został objęty pracami wykopaliskowymi wynosił ok. 11 000 m², ograniczony był ulicami Bolesława Chrobrego (Johannisstrasse), Kazimierza Wielkiego (Grosse Mühlenstrasse), Grodzką (Radestrasse) oraz nieistniejącym obecnie przedłużeniem ulicy Władysława Łokietka (Holzmarktstrasse)³.

Podczas badań archeologicznych w NE części parceli Holzmarktstrasse 20 natrafiono na latrynę w obwarowaniu kamiennym (obiekt 8). Podczas eksploracji tego obiektu oprócz liczego materiału masowego w postaci fragmentów ceramiki, fajek, szkła czy pozostałości kości zwierzęcych wydobyto kilka fragmentów zabytków tekstylnych, wśród których na największą uwagę zasługuje przykład jedwabnej rękawiczki tzw. mitenki⁴. W latach 1720–1760 właścicielem tej parceli był Friedrich Adrian de la Bruguière, z którym można wiązać znalezione w latrynie tekstylia.

Zabytek po wydobyciu pokryty był zanieczyszczeniami organicznymi i grubą warstwą piasku, które od połowy tworzyły zbitą, twardą skorupę. Obiekt przekazany został wraz z resztą wydobytych przedmiotów tekstylnych do konserwacji w Pracowni Zabytków Archeologicznych Instytutu Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu⁵. Zabytek wyczyszczono z zabrudzeń, zaimpregnowano oraz rozprasowano zagniecenia, ostatnią czynnością było zacerowanie dziur i rozdarć oraz obszycie krawędzi przy osłonkach na palce nową lamówką⁶.

Mitenka z badań stargardzkich to rękawiczka o dł. 31,5 cm, założona na rękę sięgała do okolic łokcia, u dołu do połowy dłoni okrywając również mały palec osobną osłonką⁷. Rękawiczkę wykonano z delikatnej, cienkiej, jedwabnej przędzy⁸, gdzie górną krawędź ok. 1,5 cm podłożono i przesyto, a dolną (koło palców) obszyto lamówką. Przy otworze na kciuk od wewnętrznej strony wszyto klin o wym. 1,5 x 0,5cm z dzianiny w ciemniejszym kolorze, może to świadczyć o jakiejś wtórnej naprawie lub o próbie poszerzenia otworu. Od zewnętrznej strony dłoni znajduje się motyw dekoracyjny: zygzak zakończony rombem biegnący w trzech równoległych

¹ Numerację kwartału podano za planem katastralnym miasta sporządzonym przez M. F. Schwadtkena w 1724 roku, który przyjęto jako podstawę kartograficzną w badaniach architektoniczno–archeologicznych Starego Miasta w Stargardzie. Stanowisko archeologiczne: Stargard 11a (AZP: 32-10/167), miasto lokacyjne wpisane do rejestru zabytków pod nr 40, decyzją KL.-V-0/19/55 z dnia 22 kwietnia 1955 roku.

² Badaniami archeologicznymi kierował dr Marcin Majewski.

³ M. Majewski, *Stargard Stare Miasto. Kwartał Bolesława Chrobrego – Kazimierza Wielkiego – (Władysława Łokietka) – Grodzka. Studium historyczne*, Stargard 2007 (maszynopis w Dziale Archeologicznym w Stargardzie).

⁴ Nr polowy 26/H/Kw/S.

⁵ Konserwację zabytków tekstylnych przeprowadziła dr hab. Anna Drążkowska.

⁶ A. Drążkowska, *Dokumentacja konserwatorska prac przeprowadzonych na zespole tkanin*, (dokumentacja dostępna w Dziale Archeologicznym w Stargardzie), Toruń 2008.

⁷ E. A. Banach, *Słownik mody*, Warszawa 1962, s. 183.

⁸ Obecnie rękawiczka w kolorze ugru.

rzędach, taki sam romb znajduje się przy otworze na kciuk. Na rękawiczce można zauważyć przetarcia i przebarwienia materiału, które powstały jeszcze w trakcie jej użytkowania.

Mitenki pojawiają się w modzie francuskiej od XVII wieku, ale dopiero wiek następny przyniósł im wielką popularność. Produkowano je z sukna, jedwabiu, aksamitu lub w późniejszym okresie z nici⁹. Opisy takich rękawiczek znaleźć można u Jędrzeja Kitowicza. Kobiety „używały rękawiczek jedwabnych czarnych, kształtem siatki albo pończochy dzierzganych; te zawsze były o jednym palcu z klapką bez wszywania na inne cztery palce spadającą; i zwały się takie rękawiczki – mitynki: lepiej by je nazwano „nitynkami”, od nici, z których były robione. Uboższe – takie mitynki robiły sobie z nici białych lnianych.”¹⁰.

Stargardzka mitenka jest długa, sięga do okolic łokcia, choć występowały również formy krótsze zasłaniające jedynie niewielki fragment ręki lub sięgające za łokieć¹¹. W malarstwie przedstawienie damy w mitence do łokcia można zobaczyć na obrazie Johna Zoffany przedstawiającym rodzinę Bradshaw (ok. 1770-1775, Londyn, Tate Gallery)¹². Mitenki jako element garderoby, który był uzupełnieniem szykownego ubioru zakładano do sukni z krótkimi rękawkami szytej wg mody zachodniej *robe à la française* lub *robe deshabillé*.

Pozostałe zabytki tekstylne znalezione razem z mitenką to pozostałości tkanin i przędzy wełnianej o nieokreślonej funkcji oraz fragmenty tkanin jedwabnych, które mogą stanowić pozostałości po elementach ubioru. Może o tym świadczyć fragment oderwanej, wzorzystej tkaniny o dł. 60 cm z obszytymi dziurkami na guziki, który pochodzi najpewniej od męskiej odzieży szytej wg mody zachodniej¹³.

Jedwabna rękawiczka oraz pozostałe zabytki tekstylne pozyskane w trakcie badań archeologicznych na Kwartale IX są bardzo cennymi nabytkami, które poszerzają naszą wiedzę na temat elementów stroju stargardzkich mieszczan i mieszczek z drugiej połowy XVIII w. Znaleźisko w postaci mitenki jest tak ważne, ponieważ do tej pory nie zostało odnalezione w trakcie prac archeologicznych na innych stanowiskach, a takiego elementu stroju w swoich zbiorach nie posiada żadne polskie muzeum.

Karolina Stań

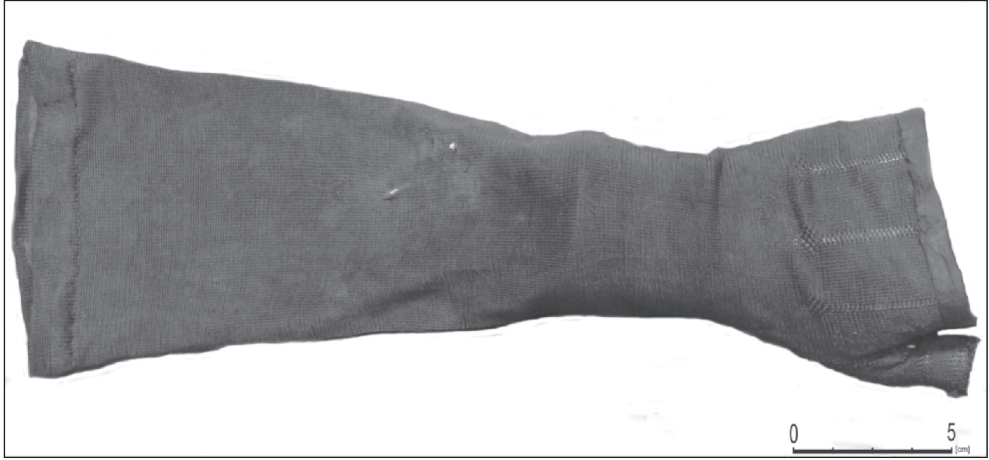
⁹ A. Drążkowska, *Odzież grobowa w Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku*, Toruń 2008, s. 12.

¹⁰ J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Warszawa 1985, s. 265.

¹¹ A. Drążkowska, *Odzież grobowa...*, op. cit., s. 12

¹² F. Boucher, *Historia mody. Dzieje ubiorów od czasów prehistorycznych do końca XX wieku*, Warszawa 2003, s. 289.

¹³ A. Drążkowska, *Dokumentacja konserwatorska...*, op. cit.

Ilustr. 1. Mitenka ze zbiorów Muzeum w Stargardzie

Ilustr. 2. J. Zoffany, *Rodzina Bradshaw*, ok. 1770-1775, (fragment obrazu), Londyn, Tate Gallery